

2009-2010 оны овор тохиолдсон зудын гамшгийн уршгаар 8576 малчин орх малгвй болж 32756 малчин орх малын 50 хувийг алдлаа. Мон амьжиргааны эх үүсвэрээ алдсан 1400 орчим малчин орх хот суурин бараадаж нүүжээ. Зудын гамшгийн улмаас 8,143,300 мал хорогдож, нийт толийн 36.9 хувийг хвлээн авсан нь малчдын амьдралд хвнд цохилт болсон юм. Оволжилтийн хвнд цаг үед Швейцарь улсын засгийн газар, ард твмнээс малчин твмэнд тусламжийн гараа сунгаж 500 мянган швейцарь франкийн буцалтгвй тусламж үзүүлэн зудын хохирлыг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх тослийг хэрэгжүүлээ. Тослийг “Ногоон Алт” Бэлчээрийн Экосистемийн Удирдлага тосол хэрэгжиж буй богоод зудын байдал хамгийн хвндрэлтэй байсан Архангай аймгийн Их тамир сум, Баян-Олгий аймгийн Булган сум, Говь-Алтай аймгийн Алтай, Бигэр сумд болон Завхан аймгийн 17 суманд хэрэгжүүлсэн.

Энэхүү тусламжийн тослийг хэрэгжүүлсэн хэлбэр нь аливаа гамшиг хвнд нохцолд шууд гаднаас гурил будаа зэрэг тусламж олгодгоос оороор, тусламж авах Бэлчээр Ашиглагчдын Хэсэг (БАХ)- ийн малчин оороо хэсгийнхээ хуралд оролцож хамтаараа шийдвэр гаргаж тусламж авч байгаагаараа онцлогтой. Орон нутгийн засаг захиргааны ажилтан, багийн дарга нараас бүрдэж сумын бэлчээр ашиглагчдын холбооны тэргүүнээр удирдуулсан зудын тослийг хэрэгжүүлэх ажлын хэсэг 21 сумдад байгуулагдаж

БАХ-вүдэд олгох монгийг тосол хэрэгжүүлэх гарын авлагад зовлосний дагуу БАХ бүрт олгосон юм.

Тослийг 2 ве шаттай хэрэгжүүллээ. **Үүнд:**

1. Хүмүүнлэгийн яаралтай тусламж,
2. Дараа овлийг хохирол багатай давах малчдын хамтын үйл ажиллагааг дэмжих.

Тослийн нийт санхүүжилтийн 50 хувийг нэгдүгээр шатны үйл ажиллагаанд буюу хүмүүнлэгийн яаралтай тусламжинд зарцуулж, үлдсэн 50 хувийг хоёрдугаар шат буюу дараагийн овлийг хохирол багатай давах хамтын үйл ажиллагаанд зарцуулахаар толовлосоний дагуу 12 сарын 30-ны байдлаар тослийн үйл ажиллагаа амжилттай хэрэгжиж дуусав.

Хүмүүнлэгийн тусламжинд 235,529,000 сая тогрог зарцуулсанаас 21 сумын 9174 орх хамрагдаж 93% буюу 218,946,000 тогрогийг 8794 орход бэлнээр олгож, 4% буюу 9,433,000 тогрогоор Завхан аймгийн Цэцэн-Уул, Говь-Алтай аймгийн Бигэр сумын малчид хэлэлцэн тохиролцсоны дагуу 306 орх гурил, ургамлын тос, эм тариа зэрэг ахуйн хэрэгцээний зүйл авсан байна. Хүмүүнлэгийн тусламжийг нэн ядуу, эмзэг бүлгийнхэнд хүргэхийг их анхаарч орх толгойлсон 534 эрэгтэй, 954 эмэгтэйд эхний ээлжинд тусламж олгосон нь тусламж авсан орхийн 16% байв.

Хүмүүнлэгийн яаралтай тусламжийг зохих эзэнд нь үнэн зовоор хүргэх нь ажлын хэсгийн гишүүд тодийгвй БАХ-ийн малчдын оорсдийн хариуцлагатай байдлаас ихээхэн шалтгаалж байсан богоод БАХ-ийн хуралд малчдын оролцоо сайн байсан нь энэхүү тусламжийн хуваарилалтыг шударга болоход нолоолсон.

Энэхүү тусламжийн тослийг хэрэгжүүлсэнээр тусламж авахаас гадна БАХ-н малчдын хамтаараа асуудлаа хэлэлцэх, шийдвэр гаргах, зохион байгуулалтаа сайжруулахад их дэмжлэг болсон богоод сум орон нутгийн засаг захиргаа нь сумын бэлчээр ашиглагчдын холбоо ТББ, БАХ-н зохион байгуулалтыг илүү дэмжиж нягт хамтран ажиллах эх суурийг тавьсан гэж үзэж байна.

Сумдын дарга, засаг захиргааны толоолол БАХ-уудын хурал зохион байгуулахад оролцож, малчдын дуу хоолой, санал хүсэлтийг сонсож, сэг зэм устгахад хамтран ажилласан ба тусламж хуваарилалтын аргыг ч сайшаасан юм.

Онгорсон жилийн зудын гамшиг малчдын хувьд оорсдийнхоо оволжилтийн бэлтгэлийг хэрхэн байгааг, малч ухаанаа, бэлчээрийн менежментийг хэрэгжүүлж байгаа байдлаа, малынхаа чанар хэр байгаа таньж мэдсэн хатуу ч гэсэн томоохон сургамж сургалтыг авсан гэж хэлж болох юм. ЗХБУС тосол нь малчдын энэхүү зудын сургамжаа амьдралд дахин давтахгүйгээр ирэх жилийн овлүүдийн бэлтгэлийг хангах боломжийг олгосон гэж үзэж болно. БАХ-нхээ хурал дээр ямар үйл ажиллагааг хамтран хэрэгжүүлж овлийн хахир хатуу цагийг хохирол багатай давах талаар малчид хэлэлцэж толовлогоогоо

гаргасаны дагуу ажилласан богоод дараах вйл ажиллагаанд тослийн монгоо зарцуулсан байна. Үүнд:

- *Өвс тэжээл худалдан авах*– 10 сумын 70 БАХ-н 3170 орх 292,5 тонн,
- *Хадлангийн талбай хашаалж түүнээс байгалийн хадлан авах*– 13 сумын 98 БАХ 481 га талбайг хашаалсан, нийт хашаалсан болон хашаалаагвйгээс 14 сумын 104 БАХ 4557 малчин орх 1276 тонн,

- *Ногоон тэжээл томоохон талбайд болон өрхүүд өвөлжөө бууцныхаа хөлд тариалж хураан авах* – 11 сумын 41 БАХ 1579 орх нэгдсэн талбайд тариалсан, 2 сумын 6 БАХ-н малчид ооволжооний хөлд ногоон тэжээл тариалсан,
- *Малын паразит өвчлөлөөс сэргийлэх тарилга туулгалтыг хамтран хийх мал угаалгын банн барих* – 2 сумын 3 БАХ-н 110 орх мал угаалгын 2 банн,
- *Худаг ус гаргасанаар намрын отрыг хамтран зохион байгуулж малаа тарга тэвээрэг авахуулах* - 6 сумын 13 БАХ-н 335 малчин орхүүд 10 гар худаг, 1 гүн ормийн худаг засварлан, 3 гар худаг шинээр гаргасан,
- *Малын хашаа хороог засаж сэлбэх, хэвтэр бууцаа цэвэрлэх, хэрзэнгөө ховхлох*– Завханмандал сумын 2 БАХ-н 31 орх,

- *Малын таргалахад ташуур турахад тушаа хужир давсыг хамтран бэлтгэж малаа тэжээн тарга тэвээрэг авахуулах* – 2 сумын 24 БАХ-н 270 гаруй малчин орх, 1 орх дунджаар 131 кг эрдэс тэжээл хужир,
- *Зарим цөөн сумдад бэлчээрээ звй зохистой ашиглахаар бэлчээрийн зам засварлаж ашиглалтгвй бэлчээрийг ашиглах* - 2 сумын 6 БАХ-н 307 малчин орх үр шимийг хүртсэн,
- *Малгвй болсон болон цөөн малтай болсон малчид төмс хвнсний ногоо тариалах*– 10 сумын 37 БАХ-н 1563 малчин орх 148 тонн томс хвнсний ногоо хураан авсан байна. 7 БАХ-н малчид ирэх жил тариалах томсний үрээ хадгалсан,

- *БАХ-ийнхээ дундын санд оруулан бага хввтэй хэрэглээний зээл гаргаж дундын сангаа арвижуулж байна* – 6 сумын 48 БАХ-н 2075 малчин орх дундын сандаа оруулсан. Нэг орхийн оруулсан хувь хэмжээн нь 15000-24000 тогрог юм.

[Гарын авлага татах](#)

{pdf}images/pdfbook/tosol/100325_dzud info.pdf{/pdf}

{pdf}images/pdfbook/tosol/resource_en_191525.pdf{/pdf}